

VIDUSLAIKU MŪZIKAS KULTŪRA

Autore – Dr.art. Jūlija Jonāne

STILU KLASIFIKĀCIJA

- **2. gs. pēc Kr. – 650 – kristīgās baznīcas mūzikas veidošanās**
- **650 – 850 – Gregoriskā korāļa monodijas stils**
- **850 – 1150 – romānika**
- **1150 – 1250 – gotika**
- **Ars antiqua-ars nova (13.-14.gs)**
- 1450 – 1600 – renesanse
- 1600 – 1750 – baroks
- 1725 – 1775 – rokoko, galantais stils
- 1775 – 1825 – klasicisms
- 1815 – 1900 – romantisms
- 1890 – 1915 – postromantisms un impresionisms
- 1910 – 20.gs.... modernisms

VIDUSLAIKI

- VĒSTURISKI: 5. -17. gadsimtam.
- FORMĀLI sākums – 476. gads
- FORMĀLĀS BEIGAS – 1609. gads (Holandes neatkarības iegūšana), laikmets beidzas 17. gs. vidū, nostiprinoties buržuastisko valstu (Holandes, Anglijas) varai.
- Viduslaiku vēsturē ietilpst arī Renesanses laikmets, kas ilgst no 14. gs. (mūzikā – no 15. gs.) līdz 17.gs. Īpatnēju un jaunu vēsmu tas tiek norobežots kā patstāvīgs laikmets – tilts starp viduslaikiem un jaunajiem laikiem.

periodizācija

- Agrie
- Klasiskie/vidējie
- Vēlīnie

Agrie viduslaiki (5.-9.gs.)

- Azsāk 4. gs. kristietības kultūras veidošanās
- Noslēgumu dēvē par **Karolingu renesansi** (8.-9.gs.).
- Ziemeļeiropā sāka interesēties par laicīgām mākslām, antīko kultūru, karaļa galmā pulcināja izglītotus cilvēkus, pie baznīcām un klosteriem – dibināja skolas, kuras vēlāk pārtapa par pirmām universitātēm.
- Attīstījās literatūra, veidojās romāņu un ģermāņu valodas.
- Austrumos uzplauka Bizantijas kultūra, bet 7.gs. izveidojās Arābu valstis.

Vidējie/klasiskie viduslaiki (10.-14.gs.)

- Sākumu sauc **Otonu renesanse** (10.-12.gs.),
- 9.gs. sāka veidoties un līdz 13. gs. izplatījās pirmais viseiropas mākslas stils – **romanika**.
- Vidējos viduslaikus noslēdz **gotikas stils**, kas sasniedz lielāko uzplaukumu (12.gs. vidus – 14.gs.).

Baznīcas ideoloģijas un kultūras ziedu laiki

- Līdz tam laikam vienotā kristīgā baznīca 11.gs. – 1054.gadā sadalījās Rietumu – **katoļu** (vispārējā) un Austrumu **pareizticīgajā** (jeb ortodoksajā),
- 11.-13. gs. notika Krusta kari uz Jeruzalemi, kur pavisam izpostīja Bizantiju.
- 13. gs. sākās inkvizīcijas tiesas.

Vēlie viduslaiki:

- 14.gs. vidus – 17.gs. sākums
- Mūzikas vēsturē iezīmē jaunu laikmetu – **Ars nova** (14.gs.) un **Renesansi**
- Parasti tiek aplūkota atsevišķi.

Viduslaiku mūzikas vēsture

- vispirmām kārtām – **baznīcas mūzikas vēsture.**
- sagrozītā patiesība ar viduslaiku mūziku, tās žanriem, formām un kompozīcijas tehniku.
- 12.-13. gs. daudzbalsīgā baznīcas mūzika (piem., agrīnā motete) bija reta, eksperimentālā, par daudz *mākslīga*. Tika komponēta klosteros un zināma tikai ļoti šauram profesionāļu lokam.

AGRIE VIDUSLAIKI

(5.–9. gs.)

- Baznīca – profesionālās mūzikas centrs.
- Kloosteru kultūras paspārnē tika radītas lielākās mākslas vērtības, izveidojies daudzums mūzikas žanru, attīstījās mūzikas teorijā, notācija, pedagoģika un estētika.

- ebreju psalmi un senās grieķu himnu tradīcijas.
- specifisks psalmu un citu baznīcas dziesmu dziedāšanas veids un forma – psalmodija.
- Plašākā izteiksmē – rečitātīva veida (uz pusi - deklamatorisku) dziedāšanu.
- Psalmodija stingri noteica melodijas attīstību un diapazonu.
- svarīgākais faktors - **vārds**, kas nes Sv.Rakstu patiesību.

Psalmodija

- Agrīnā psalmodija cēlās no jūdu lūgšanām.
- Tai ir 2 veidi:
 1. responsorā psalmodija (agrīnākais tips), kad pamīšus dzied solists (kantors, no latīņu – *cantor* - dziedāt), intonējot psalma tekstu vai Bībeles fragmentu, un koris, izpildīdams refrēna funkciju;
 2. antifonā psalmodija – kad pamīšus dzied 2 kori (vai koru grupas). No antifonā dziedāšanas tipa cēlās viens no pirmajiem baznīcas mūzikas žanriem un formām – antifona – agrīnā baznīcas dziesma, kuru izpilda antifonā dziedāšanas veidā.

Psalmodijas īpatnības

- neliela diapazona melodika:
- vienas skaņas recitatīvs un
- nelielās melodijas frāzes (intonācijas) teksta rindiņas sākumā un beigās,
- rečitātīvā dziedāšanas maniere,
- absolūta ritma atkarība no loģiska gramatiska teksta akcenta.

Gregoriskais korālis

- Gregors I (Lielais) - pāvests 590. – 604. gados.
- Paplašināja katoļu baznīcas ietekmes sfēru.
- Viņa valdīšanas laikā Eiropā sākās klosteru uzplaukums. Tie kļuva par apgaismības, mākslas, zinātnes centri, augošās kristietības kultūras pamats.
- Viņa valdīšanas laikā tika unificēti baznīcas dziedājumi visā Eiropā.
- Gregors I bija viens no cienītākajiem un enerģiskākajiem pāvestiem. Leģendas vēsta, ka tieši Gregors I sakārtoja kanonizētu baznīcas melodiju krājumu – antifonāriju. Tā melodijas pēc 300 gadiem kopš Gregora I nāves, par godu pāvestam tika nosauktas par gregorisko korāli.

Gregoriskais korālis

- Romas katoļu baznīcas tradicionālā liturģiskās dziedāšanas melodijas, forma un veids.
- Sarežģīta, daudzu avotu veidota un daudzu gadsimtu pieredzi koncentrējošā parādība.
- Tas sāka veidoties vēl 4. gs. Romas dziedāšanas skolā, bet tā sistematizācija un unificēšana notika 3 gadsimtus.
- Gregoriskā korāļa forma izveidojās 8. – 9. gs. tagadējā Francijas, Šveices, Dienvidvācijas un Ziemeļitālijas teritorijās.

Gregoriskais korālis

- 3 tipu melodijas:

sillabiskais - katrai notij vai divām ir sava zilbe, sillabiskās melodijas veido korāļa pamatu;

neimatiskais – vienai zilbei atbilst 2-5 skaņas

melismatiskais – skaņu skaits uz vienu zilbi nav noteikts.

5.
Sálve, Regína, * máter mi-se-ricórdi-ae : VÍ-ta, dulcé-
do, et spes nóstra, sálve. Ad te clamámus, éxsu-les, fí-
li- i Hévae. Ad te suspi-rámus, geméntes et fléntes in hac
lacrimárum välle. E-ia ergo, Advocáta nóstra, illos tú-os
mi-se-ricórdes ócu-los ad nos convérte. Et Jésum, benedí-
ctum frúctum véntris tú-i, nóbis post hoc exsí-li-um ostén-
de. O clémens : O pí- a : O dúlcis * Vírgo Ma-rí- a.

VII

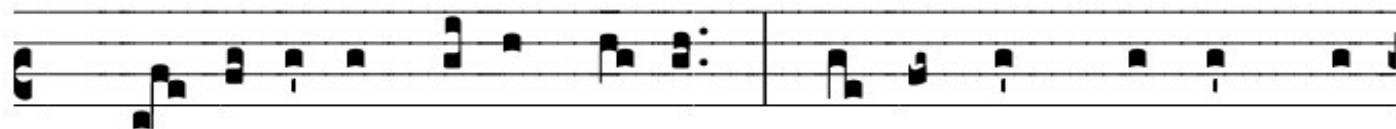
A

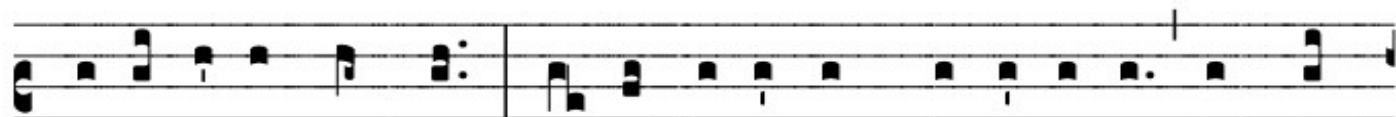
-sper- ges me, * Dó-mi- ne, hyssó-po, et mundá-

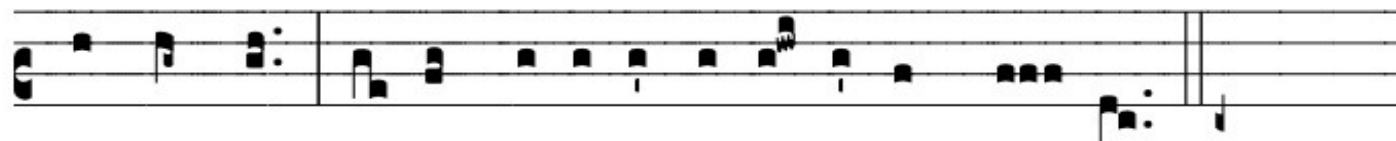
bor: lavá- bis me, et su- per ni- vem de- albá- bor.

Ps. Mi- se- ré- re me- i, De- us, * se- cúndum magnam mi-

se- ri- córdi- am tu- am. Gló- ri- a Pa- tri, et Fí- li- o, et

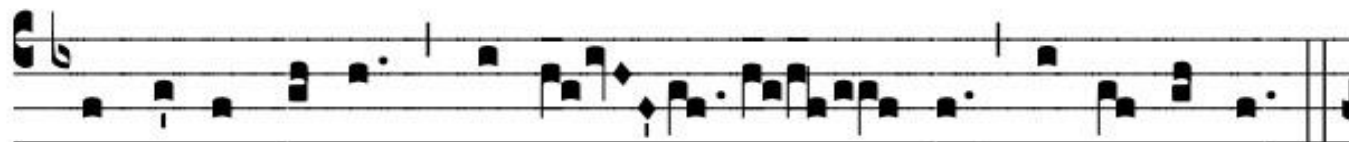
Spi- rí- tu- i San- cto. * Sic- ut e- rat in prin- cí- pi- o, et nunc,

et semper, et in sæcu- la sæcu- ló- rum. A- men. † Asperges.

VI

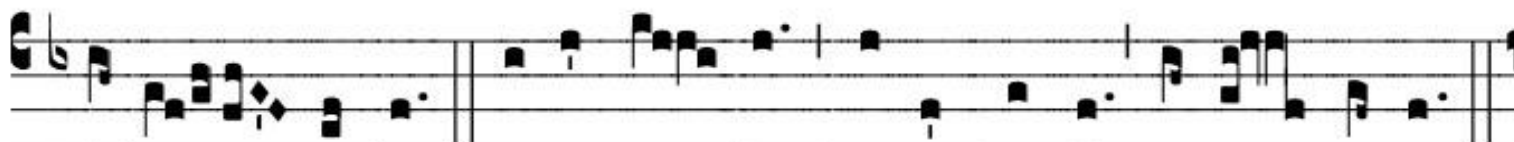
R

E-gí-na cæ-li * lætá- re, alle-lú-ia:

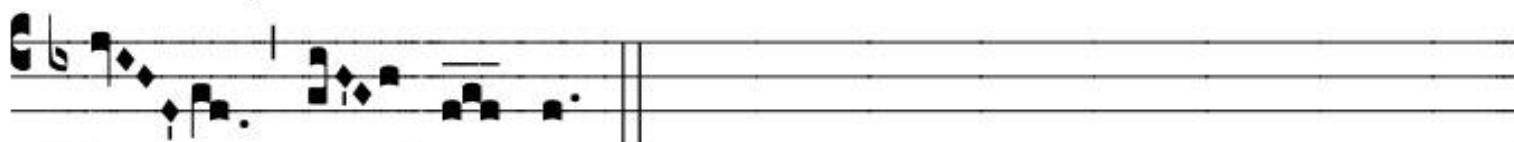
Qui- a quem me-ru- ísti por- tá- re,

alle- lú-ia: Resurré- xit, sic-ut di-xit, alle- lú-ia:

O- ra pro no-bis De- um, alle- *

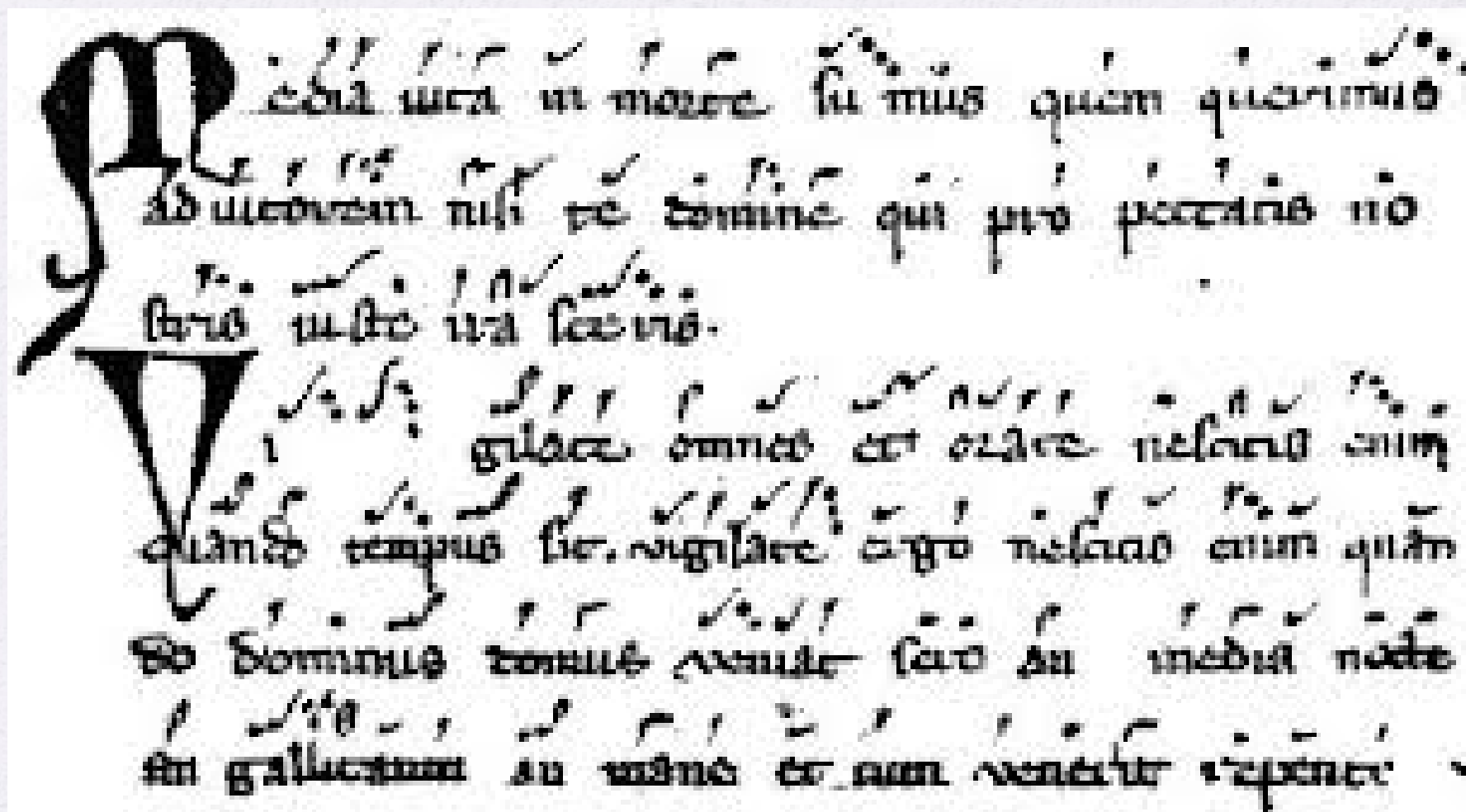
** lú- ia.

*VIDĒJIE/KLASISKIE
VIDUSLAIKI (10.-14.gs.)*

Viduslaiku notācija

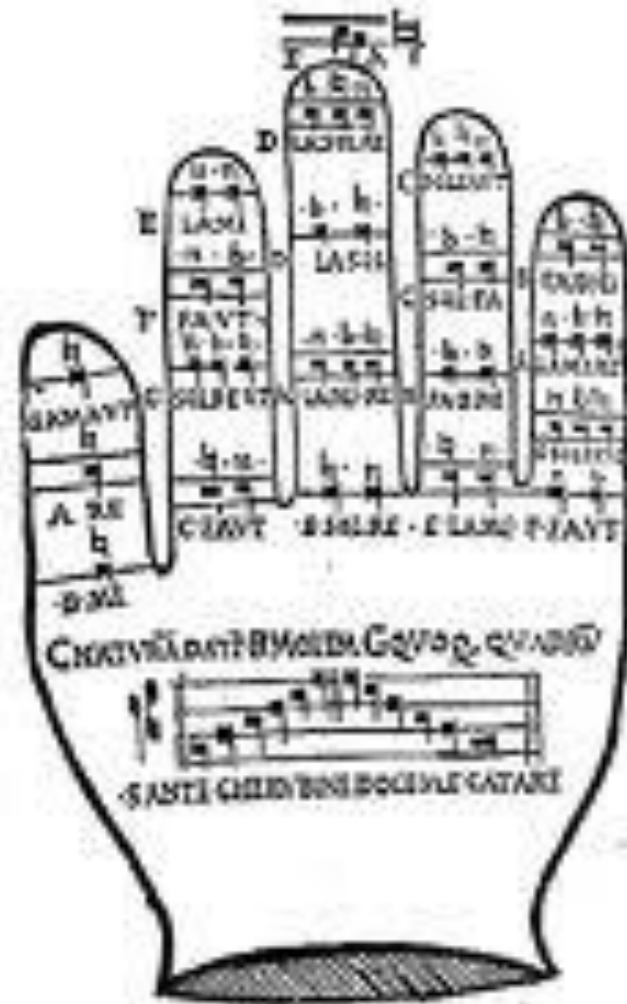
Neima – mājiens gaisā.

Agrīno viduslaiku sakrālās mūzikas pieraksta forma.

Gvido d'Areco (992-1033)

roka

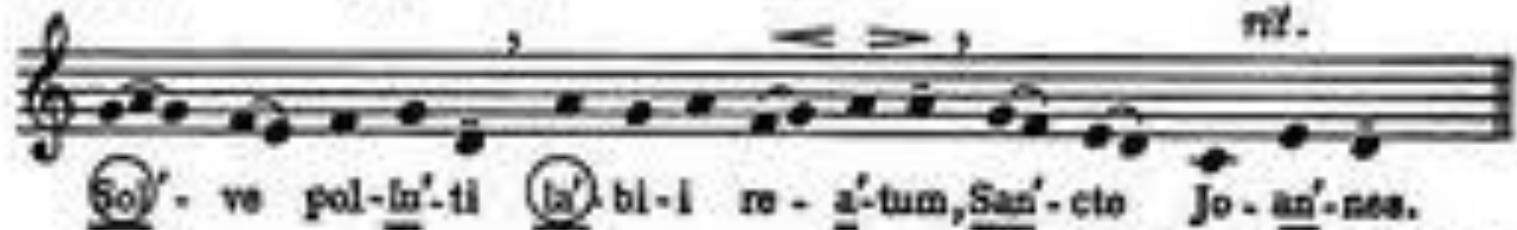
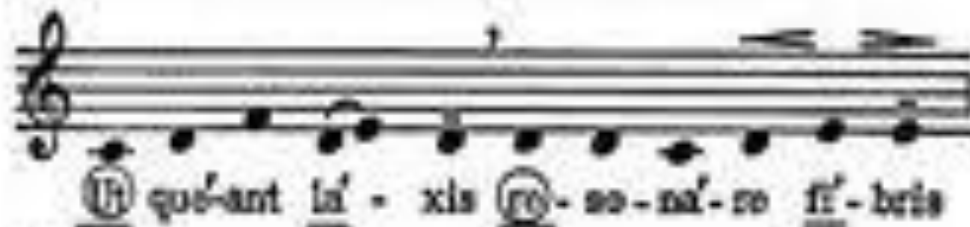
Solmizācijas sistēmas avots

Ut Queant Laxis

Second Mode

Reading Chant

The syllables surrounded by rings were used by the monk Guido of Arezzo (+ 1050) to teach the scale. The melody is given in the original position.

*O Saint John, loose the
stupidity of our polluted
lips, that thy servants may
be able to sing thy wondrous
deeds with free voices.*

(Nativity of St. John the Baptist)

Hildegarde no Bingenas

Hildegard von Bingen

- viena no nozīmīgākajām sievietēm (1098 - 1179).
- 15 gadu vecumā – mūķene, 38 gados – klostera priekšniece.
- Dibināja jaunu klosteri pie Reinas.
- Izteica sevi daudzās sfērās – pie viņas griezās pēc padoma.
- Pāri pār 40 gadiem sāka komponēt.

Hildegarde no Bingenas

Hildegard von Bingen

- Mūzikai ir subjektīvs raksturs

– Jūsma! (izsaucieni O! Ak!) + dziļi filozofisks skatījums.

Poētiski teksti ir kvalitatīvi, visi darbi – monodijas/vienbalsīgi.

Dziedājumu diapazons ir plašāks par 2 oktāvām, lai sasniegtu ekstātisko stāvokli.

Ir krājums *Debešķīgas atklāsmes, vīzijas, harmonijas, simfonijas*.

Visvairāk atskaņota un ierakstīta viduslaiku komponiste.

Kompozīcijas visai izvērstas.

<https://www.youtube.com/watch?v=bgeEMoQyWyk>

(Responsorijs)

The New Hildegard Collection

O Magne Pater

Antiphon of God the Father
from Symphony of the Harmony of Celestial Revelations

Hildegard of Bingen
Edited by Miriam Andersen

f. 153

O ma - gne Pa - ter in ma - gna ne - cessi - ta - te su - mus

nunc i - gi - tur ob - se - cra - mus ob - se - cramus te per

Ver - bum tu - um per quod nos con - sti - tu - i - sti

ple - nos qui - bus in - di - ge - mus. nunc pla - ce - at ti - bi

Pa - ter qui - a te de - cet ut a - spi - ci - as in nos per

ad - iu - to - ri - um tu - um ut non de - fi - ci - a - mus

Distributed by FreeHand Systems, Inc.
Copyright © Miriam Andersen

<https://www.youtube.com/watch?v=8kJmZhgsnIA>